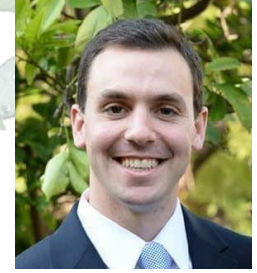

דוד כתב על כל פרשה ופרשה, דברים שבאו מהתכת
התורה שלמד בעומק נשמתו המיוחדת. לכבוד חתונתו
עם אהובתו מיטל הוצאנו לכבודם את דבריו בחוברת.
תהיה תורתו שלו לעילוי נשמתו הטהורה ולזכרו הטוב
והמבורך.

לעילוי נשמתו הטהורה
ולזכרו הטוב
של אהובנו
דוד שורץ הי"ד
נפל בקרב
כ"ז בטבת תשפ"ד
8 בינואר 2024

לחצו כאן

כדי לקבל את דברי
התורה של דוד

פרשת בראשית

מתוך 'לדוד ברכי נפשי' דברי תורה על סדר פרשיות השבוע, שכתב דוד שורץ הי"ד

דומה, ומקבילה בין העונשים: "וַעֲתָה אֲרוּר אֶתָּה מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
פָּצְתָהּ אֶת פִּיהָ לִקְחַת אֶת דְּמֵי אָחִיךָ מִיָּדְךָ כִּי תַעֲבֹד אֶת הָאֲדָמָה...
הֵן גִּרְשֶׁת אֹתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה". בשני המקרים הקב"ה פונה
לחוטא בשאלת תם ביחס למיקומו; בשני המקרים מקוללת האדמה
והחוטא מגורש למקום אחר. דוגמא נוספת לדמיון שהתורה מייחסת
לשני המקרים היא הדגשת מקצועו של קין כעובד אדמה. לאחר
הגירוש מן עדן ברירת המחדל התעסוקתית היתה עבודת האדמה
(שהרי לשם כך האדם גורש) ואף על פי כן התורה מקפידה להדגיש
את עבודת האדמה כמקצועו של קין, כדי להציג אותו דווקא כממשיך
נגר וישר של אביו. נראה לי שבעומקם של הדברים גם בחירתו של
קין להביא 'מפרי האדמה', וכלשונו של רש"י - 'מאיזה שבא ליד',
מבטאת המשכיות, אקראיות והימנעות חוזרת ונשנית מביטוי עצמי.
כל ההקבלות הללו מציגות את קין כממשיך דרכו הבלעדי של אביו.
הקבלות אלו עוזרות להציג את קין כאדם נפעל, פסיבי ונגר, ללא
שאיפה לחדשנות או התקדמות, שפועל מכח המציאות כעלה נידף
ברוח. פעם אחר פעם התורה משווה בין אדם לבנו כדי לקדם את
ההבנה הזו, ומתוכה ללמד על החילוק שבין האחים, שממילא מסביר
בתורו את דחיית מנחתו של קין. בניגוד מוחלט לקין, הבל מוצג כאדם
יצירתי, אקטיבי ופעלתני. בניגוד לאביו, אחיו הבכור ו'מנהג העולם'
באותה תקופה, הבל בוחר לזיז ולפתח מקצוע חדש ומאומץ - רעיית
צאן. כאשר מזכירים הפסוקים את קרבתו האחים, מדגישה התורה
שהבל הביא "מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ וּמִחֻלְבָּהֶן", עבודה שבוודאי הצריכה
כוונה, מאמץ והשתדלות יזומה.

כעת נראה שבאמת פסוקי התורה מצביעים על שוני מהותי בין
האחים שממילא מסביר את קבלת מנחתו של האחד על פני השני.
הבל היה אדם פעיל, יוזם ויוצר תכונותיו החיוביות באו לידי ביטוי
לאורך כל חייו ולכן זכה לקבלת מנחתו. הלימוד הגדול שנלמד
מפרשה זו הוא אפוא ההבנה הבהירה והנדרשת שהקב"ה לא מחפש
אנשים פסיבים שנגררים אחר שגרת חייהם הדתית מכורח המציאות
הקיימת הסובבת אותם. עבודה חיובית שאינה משלבת יוזמה חדשנית
מתמדת ושאפתנות מובילה את האדם להתנוונות דתית שעלולה
להובילו למקומות קשים, כפי שאנו לומדים מרציחתו של הבל. התורה
דוחפת אותנו לשאוף, להתקדם, לחדש וליצור בכל זמן. זהו תפקידו
האוניברסלי ככלל, וזהו שליחותו הדתית בפרט. התורה מקדמת אם
כן את ההבנה הכל כך חשובה ויסודית שאדם שאינו שואף להתקדמות
מתמדת אינו רק עומד במקום, כי אם נופל לאחור. לימוד עיקרי זה
מסביר ממילא את חתימת הפרשה בעיסוק בנבכי נפש האדם: "וַיֵּרָא
ה' כִּי רָבָה רָעַת הָאָדָם בְּאָרֶץ וְכָל יֶצֶר מַחֲשַׁבְתּוֹ לָבוֹא רָע כָּל הַיּוֹם".
טבע האדם גורר אותו למטה, וכדי להתגבר ולעלות מחיי החול עלינו
להתמיד בשאיפותינו ובחדשנותנו, ושם טמון כוחנו. מובן אפוא מדוע
מקדישה התורה לסוגיא זו של האחים נפח כה גדול, ודווקא בפרשתנו
שפותחת את ספר התורה.

פרשת השבוע פותחת בתיאור מפורט ונרחב של ימי הבריאה. בפתיחה
זו מאריכה התורה בתיאור יסודות העולם ובסדר בריאתם במהלך
ימות השבוע, עד סיומם עם בריאת האדם ביום השישי ושבייתה ביום
השבת. לאחר התיאור הנזכר, שבה התורה בפרק ב ואילך ומתמקדת
בבריאת האדם ובאופי החיים בגן עדן. סביבה זו מביאה ליצירת האשה,
שבהמשך ישר לבריאתה מסופר כיצד חטאו אדם וחווה, בעצת הנחש,
באכילת פרי עץ הדעת. החטא המפורסם הוביל בתורו לגירוש מגן-עדן
ולהולדת קין והבל, ילודי האשה הראשונים בהיסטוריה.

רבים הם הנושאים הנאמרים בפרקים אלו, אך פשוט שעיקרה של
פרשת השבוע עוסק בסיפור הבריאה, שממילא תופס גם את הנפח
העיקרי בה. משמעות תובנה זו לכאורה היא שסוגית הסכסוך בין
האחים קין והבל היא סוגיא משנית לסיפור הבריאה, ולכאורה אף
יכלה להדרש גם במקום אחר בתורה. אולם התורה מקדישה לסיפור
השניים נפח פסוקים לא מבוטל דווקא כאן בפרשת השבוע הראשונה.
כלפי חוץ קין והבל היו אחים דומים, בעלי נקודת פתיחה שווה. שניהם
נולדו לאותם ההורים, באותה התקופה ובאותה הסביבה. מלבד האופי
האישי המולד לא נראה שהיתה השפעה זרה על מי מהם שיכלה
להניעם לכיוונים שונים.

מעניין להבחין שלמעט הפירוט המקוצר על מקצוע האחים, התורה
לא מאריכה בשאר תולדות חייהם עד הקרבת המנחה לה'. צמצום
זה של הפסוקים שולל ממנו, הקוראים, את היכולת לבחון בצורה
עצמאית את שורש המחלוקת, ומאלץ אותנו לברר את הדברים מתוך
עיון מדוקדק ברמזים המצויים במידע המצומצם שכן נתון בידינו.
נוסף על כל זאת, תיאור התמציתי של התורה מותיר אותנו בתמיהה
הגדולה כאשר אנחנו מתבשרים על קבלת מנחתו של הבל ודחייתו של
קין: "וַיֵּשֶׁע ה' אֶל הָבֶל וְאֶל מִנְחָתוֹ וְאֶל קַיִן וְאֶל מִנְחָתוֹ לֹא שָׁעָה" (ד,
חז"ל, שכבר עמדו על התמיהה הבוטה, ככלל נטו לתלות את יסוד
החילוק בין המנחות דווקא במקורן ובכוונה שליוותה אותן. ראייה זו
מציגה את נקודת ההקברה כשונה, אך לא מבדילה בין תכונות האחים
מצד עצמם. לאור הבנה זו פירש רש"י בהסתמך על פשט הכתובים
שהבל הביא "מִבְּכֹרוֹת צֹאנוּ" - מהמובחר שבהם, ואילו קין כסתמא
"מִפְּרֵי הָאֲדָמָה" - מן הגרוע. מאיזה שבא לידו? פירוש זה לא מאיר
באור שלילי את קין כאדם אלא מציג את דחייתו כמעידה נקודתית
לכל היותה. אני אשתדל לברר את יסוד הסכסוך כתלוי דווקא בחילוק
יסודי באופיים של האחים, על ידי קריאה מעמיקה בפסוקים תוך
הפקת לימוד מעשי לימינו.

היות ותנאי הסביבה ושאר הגורמים המשפיעים היו שווים, לעניות
דעתי אין לנו לתלות את שורש החילוק אלא בתגובות השונות לאותם
הגורמים ולנוכח המציאות הקיימת. כדי לברר לעומק את השוני
יש לעיין בראיה רחבה במעשי האחים המרומזים ונסתרים בפסוקי
התורה, המבטאים את אופיים השונה. מקריאה בפשט הפסוקים נראה
כי ישנם קווי דמיון והקבלות לשוניות רבות בין אדם הראשון לבין בנו
קין. כאשר חוטא אדם בעץ הדעת הוא נענש בגירוש מגן עדן ומביא
לקללת האדמה: "אֲרוּרָה הָאֲדָמָה בְּעִבְרָךָ... וַיִּשְׁלַחַהּ ה' אֱלֹהִים
מִגֵּן עֵדֶן לְעַבְדָּךְ אֶת הָאֲדָמָה אֲשֶׁר לָקַח מִשָּׁם". כאשר דורשת התורה
את עונשו של קין בעון רציחתו של הבל, מתנסחת התורה בלשון